

Veronika Střelková:

„Zur Problematik des lexikalischen Minimums am Beispiel der Terminologie der Musikwissenschaft“

150 str., příloha na CD-ROM. FF UK 2012

Lexikální minimum a jeho stanovení v rámci odborného jazyka pro různé druhy adresátů je spolu s pozicí odborných terminologií ve velkých všeobecných překladových slovnících významným tématem současné všeobecné i odborné lexikografie a terminografie. Objevují se otázky spojené s frekvencí a pragmatikou úzu, ale i systémové aspekty, které se zde rýsují na pozadí význačných onomaziologických celků (tematicky vázaná selekce). Autoři překladového slovníku vycházejí obvykle z hesláře všeobecného jednojazyčného slovníku, který se stává základem makrostruktury slovníku překladového. Vznikající slovník německo-český slovník (nověji lexikální databáze) postupuje obdobně. Jeho rozsah odpovídá zhruba slovníku Deutsches Universalwörterbuch. Navíc ale redakce věnuje při přípravných pracích velkou pozornost proporcionality objemu a reprezentativnosti odborného lexika, a to jednak na základě rešerší v elektronických slovnících, jednak průzkumem většího okruhu odborných německých a českých lexikografických děl – především výkladových a překladových.

Autorka diplomové práce, která je sama kvalifikovanou hudební pedagožkou a hudebnicí, se ujala tohoto objemného úkolu zdařilým způsobem. Vypracovala během posledních let velmi podrobným způsobem téměř 800 databázových vstupů k hudebním termínům. Během této činnosti prošla desítky primárních i sekundárních pramenů vztahující se k muzikologické terminologii německé i české. Sestavila velmi cennou bibliografii 30 německých pramenů, o něž se lze opřít při práci na připravovaném slovníčku, dále prošla 40 adekvátními prameny českými. Rozsáhlá bibliografie k metalexikografii a lexikografii jí poskytla vhodnou bázi k tomu, aby své téma podepřela fundovanými pasážemi z německé vědecké metalexikografie, především autorů řady HSK 5.1-5.3.

Praktická terminografická práce se tak spojila se zevrubnou konfrontací němčiny a češtiny v oblasti, která se v obou jazycích vyvíjela na poli hudby nesouměrně a nezaměnitelným způsobem. Národní hudební terminologie byly v čilém kontaktu po celá staletí a šířily se velmi rychle. Italský vliv na němčinu i češtinu se váže v 17. století mj. i na konfesní praxi. Zde je třeba pochválit, že problematiku úzu osvětlila diplomantka i formou historického přehledu, a to až do dnešní doby.

Práce je logicky a přehledně členěna. Terminologicky náročnější podkapitoly uzavírá dílčí shrnutí. Po úvodní všeobecné terminografické části, kde se autorka zabývá charakteristikou odborného jazyka, jeho pozicí v systému variet, tvorbou termínů a jejich pozicemi v různých typech textů, následuje kapitola věnovaná již muzikologické terminologii a pečlivým analýzám zdrojů (DUW), ale i jiných lexikografických děl, které

analyzuje kriticky s cílem osvětlit možnosti a meze informační nabídky heslové statě. Součástí tohoto celku je klasifikace slovníků a je prezentován způsob výběru sledovaných lexémů. Jsou zde zastoupeny slovníky všeobecné i odborné, jednojazyčné i překladové.

Zvláště je třeba ocenit její pozornost variantám, úskalím fulltextového hledání v DUW, kritickým postřehům na adresu konsistence určitých heslových komplexů (tóniny, intervaly...), jakož i návrhy na doplnění minima, jehož základem se odborná terminologie z DUW sice může stát, ale musí být nutně revidována tak, aby výběr termínů byl vyvážený. Toho lze dosáhnout pouze v konfrontaci se zdroji, které jsou funkčně určeny pro určitý typ uživatelů: Jednou takovou osvědčenou pomůckou je svazek z řady Schülerduden, který svým rozsahem vychází z objemu středoškolské výuky.

Pro vznikající německou-českou lexikální databázi, ale i pro plánovaný slovníček hudebních pojmů je nejpřínosnější částí práce kapitola sedmá. Je to reflexe nad tvorbou heslových statí, resp. vstupu do databáze. Úkolem bylo a) zvážit rozsah a výběr materiálu, který do databáze vchází, reflektovat jednotlivé její body ve vztahu ke zpracovávaným heslům, druhým krokem bylo zhruba určit i objem výstupu (ukázky v textu i na konci práce) a připravit maximum informací pro redakční úpravu. Zde stojí za zmínku několik námětů k diskusi, které tuto redakční fázi provázejí, a jež by bylo dobré zmínit při obhajobě:

1. Jaké by bylo optimální řazení překladových ekvivalentů, resp. synonym v navrhovaném hesle? Jak je řadit dle stylistického značení? Do jaké míry mají být do slovníku zařazeny názvy hovorové (respektování mluveného úzu) a vzácnější archaické výrazy?

2. Odráží se nějak změna nomenklatury v nabídce překladových ekvivalentů? Co navrhuje diplomantka udělat s terminologickými archaismy?

4. Jak se dívá autorka na zařazení kolokací do odborného slovníku?

Definitivní řešení těchto otázek nebylo cílem práce, těžiště spočívalo v analýze látky, a to hlavně zmapování rozsahu lexikálního minima v oblasti muzikologie a orientace v pramenech. (Pokud přihlédnou k praxi v jiných slovnících překladových, ani tam se nesetkám s bezproblémovými řešeními – jak ve výběru termínů, tak v jejich zpracování. Vždycky zůstane otázka, kam až v uvádění ekvivalentů a jejich značení zacházet. Kdy se odborná lexikografie konečně otevře kolokacím a zohlední i jiné slovní druhy než substantiva?)

Práce Veroniky Střelkové svědčí o tom, že by se řešení výše položených otázek dalo na základě jejích analýz nalézt přece jen o něco lépe. Autorka má muzikologické vzdělání i lexikografickou zkušenost, kterou bude potřebovat při dopracování slovníčku, kterého je v odborných kruzích podle kolegů z ústavu hudební vědy velmi zapotřebí: propojenost německé a české hudební tradice je historická danost, která trvá. O orientaci autorky v látce není pochyb, hlubší analýza problémů ekvivalence a zpochybnění dosavadní slovníkové praxe by prací samozřejmě neškodila.

Práci lze vytknout dost překlepů, vyskytují se i některé jazykové nedotaženosti typické pro editaci elektronického textu. Prospělo by jí jedno důkladné přečtení. Důkladné přepracování si zaslouží pouze anglický abstrakt.

Jmenovaná opomenutí, která jsem vyznačila přímo ve výtisku, pramení evidentně z faktu, že diplomantka ukončuje studium ve stresu jako maximálně vytížená ředitelka hudební školy a pedagožka.

Vzhledem k velkému objemu práce, který se za předloženým elaborátem skrývá, navrhuji, aby shrnutí bylo rozšířeno o příkladovou část a stať byla po revizi uveřejněna v odborném časopise.

Vzhledem ke všem výše zmíněným pozitivům doporučuji práci k obhajobě a kvůli jazykovým a zmíněným formálním nedostatkům navrhuji známku *velmi dobře*.

Doc. PhDr. Marie Vachková, Ph. D.
vedoucí práce